

כולל שישי שבת "שיח יצחק"
בראשות הגאון ר' ישעיהו לוינשטיין שליט"א
נתייסד לזכות לרפואתה השלימה של האשה
רחל לאה בת יהודית חנה
ע"פ עצת וברכתו של הגאון הגדול
הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

גיליונות עזרת השמיטה

שע"י קונטרס עזרת אליעזר

רמב"ם פרק ט' הלכה ח - י

שנתחייב בו אחר שביעית אבל אם היה מודה קודם השביעית, ודאי ששביעית משמטת.

והנה הרמב"ם לא הזכיר את האופן השני של כפרנית שנעשית מלוה משמטת, וכתב **הרדב"ז** שלא הוצרך הרמב"ם לכתוב זאת דמילתא דפשיטא היא אם הלוחו ותבעו וכפר וחזר והודה או שבאו עדים שהלוחו הרי ההלואה קיימת במקומה ונשמטה בשביעית ומכלא דרישא משמע.

בהשגת הראב"ד השיג וז"ל "א"א הנה הוא סובר טעמא דחזר והודה או באו עדים משמט הא אם עמד בכפירתו אינו משמט כפשוטו של הירושלמי מלוה ונעשית כפרנית אינו משמט. אולי אינו כמו שהוא סובר דלאו בכפירה תליא מילתא אלא או שפטר והוהו בי"ד בשבועתו ונשבע קודם שביעית וחזר והודה או באו עדים או שמא שהוא חוזר על מעשה בי"ד הסמוך לו ואמר מלוה שנעשית כפרנית ובא לבי"ד וחייבוהו וכתבו לו זכותו שיטרוף אינו משמט דהיינו מעשה בי"ד אבל כפרנית ונעשית מלוה כלומר שהאריך אותו והמתין עליו לרגלו משמט שאם הוא כמו שהוא פושט דברים כפשוטו מתניתין דשבועות קשיא והשביעית משמטת את השבועה והרי זה עומד בכפירתו וכו'".

עיין במהר"י קורקוס מה שנתקשה בהבנת השגת הראב"ד. **הדרב"ז** כתב דודאי אף הראב"ד מודה דפשיטא דירושלמי כדברי הרמב"ם, אלא דקשיא ליה מתניתין דשבועות דקתני והשביעית משמטת את השבועה והרי זה עומד בכפירתו, ומתוך קושיא זו נדחק הראב"ד לפרש ביאור אחר בירושלמי, אבל יש לתרץ דהא דתנן והשביעית משמטת את השבועה היינו שבא לבי"ד וחייבוהו שבועה ולא הספיק לישבע עד שעברה שמיטה וקרינן ביה לא יגוש וזה דבר השמיטה ולא נקראת זו מלוה ונעשית כפרנית שהרי כבר נפסק דינה ונקראת מלוה שחייב עליה שבועה ולפיכך שביעית משמטת היא ושבועתה אבל הירושלמי איירי שתבעו וכפר ועדיין לא חייבוהו שבועה ובשעה שיצאה השמיטה אין כאן מלוה אלא כפירה דמאן לימא לן שהיתה שם מלוה הילכך כשחזר והודה או שבאו עדים אז נעשית מלוה ולא נשמטה בשביעית.

בכסף משנה כתב לתרץ דעת הרמב"ם שלא יקשה עליו ממתני' דשבועות, דמתני' עסקינן שתבעו קודם שביעית והודה במקצת וכפר במקצת, ואותו מקצת שכפר בו אין שביעית משמטתו כדאמרינן בירושלמי מלוה ונעשית כפרנית אינה משמטת, וסד"א כיון שתבעו קודם שביעית והודה במקצת וכפר במקצת ותביעת אותה מקצת במקומה עומדת שלא נשמטה בשביעית ישבע עליה לאחר שביעית קמ"ל דשביעית משמטת שבועה זו, דכיון שהשמיטה אותה מקצת שהודה בו נמצא שאינו אלא כופר בכל ואף השבועה מחמת אותו מקצת של הודאה נשמטה כיון שהממון נשמט אף הדיבור של שבועה שבא מכוחו נשמט.

לעילוי נשמת מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל גלב"ע שושן פורים ט"ו אדר ב' תשפ"ב

תוכן הענינים¹

- הלכה ח..... הלכה ח.....
מלוה שנעשית כפרנית אינה נשמטת בשביעית וכפרנית שנעשית מלוה משמטת.
1.....
- הלכה ט.....
הטעם לדינא דהמלוה את חבירו לעשר שנים אינו משמט.
2.....
לאחר זמן הפרעון לאחר שביעית ולא ישמט.
3.....
סתם הלואה ל' יום.
3.....
התנה עמו שלא יתבענו שביעית משמטת.
3.....
ספק חוב אם שביעית משמטת, ובבין השמשות דמוצאי שביעית.
4.....
סיכום עם הלוחו שזמן הפירעון יהיה כמה ימים אחרי שיבקש ממנו.
4.....
פקדונות בגמחי"ם ובבנקים וכדומה אם השביעית משמטת.
5.....
- הלכה י'.....
6.....
המלוה את חבירו שלא תשמטנו שביעית או שלא תשמיטני בשביעית.
6.....
בדעת הרמב"ם שמתחייב בתנאי לשלם בחוב חדש אחרי שביעית.
6.....
טעמים נוספים דמהני על מנת שלא תשמיטני בשביעית.
7.....
המוכר שטר חוב לחבירו אם טוענין ללוקה שהתנה עמו על מנת שלא תשמיטנו בשביעית.
8.....
אם התנאי על מנת שלא תשמיט החוב כתוב בשטר או בעל פה, ומתי עשו התנאי.
8.....
עצה למחול על זכות התורה שישמט החוב, כשחייב כסף לאנשים שומרי תורה ומצוות.
9.....
דינא דגרמי במאחר מלשלם חובו עד אחר השמיטה.
9.....

הלכה ח

מלוה שנעשית כפרנית אינה נשמטת בשביעית וכפרנית שנעשית מלוה משמטת.²

כתב הרמב"ם "הלוחו ותבעו וכפר בו והגיע השמטה והוא בכפירתו והודה אחר שעברה שביעית או שבאו עליו עדים אחר השביעית אין השביעית משמטת".

הרמב"ם כאן הזכיר אופן אחד של מלוה שנעשית כפרנית, שכיון שבסוף שנת השביעית יש כאן כפירה ולא הלואה, לא אכפת שבתחילתו זה היה הלואה ואחרי השביעית חזר להיות מלוה ע"י שהודה שחייב או שבאו עדים שהיה כאן הלואה וחוב זה לא נשמט בשמיטה.

המקור של דברי הרמב"ם הוא מדברי הירושלמי פ"י הלכה א' "פשיטא בא מילתא מלוה שנעשית כפרנית אינה משמטת, כפרנית שהיא נעשית מלוה משמטת". **ומבאר המהר"י קורקוס**, מלוה שנעשית כפרנית שבשביעית היה בכפירתו ולא הודה אלא לאחר שביעית דאע"ג דאיגלאי מילתא למפרע שהיה חייב לו אינה משמטת, שבשעת השמיטה לא היתה מלוה וממון חדש הוא זה

² יש כמה הלכות ברמב"ם בדיני פרוזבול שנלמד לבד בס"ד ולא בחבורה בכלל שעברו ללמוד הלכות אחרות.

¹ יש אפשרות לקבל אי"ה את הגיליון במייל-036164702A@gmail.com

כולל שישי שבת "שיח יצחק"
בראשות הגאון ר' ישעיהו לוינשטיין שליט"א
נתייסד לזכות לרפואתה השלימה של האשה
רחל לאה בת יהודית חנה
ע"פ עצת וברכתו של הגאון הגדול
הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

גיליונות עזרת השמיטה

שע"י קונטרס עזרת אליעזר

רמב"ם פרק ט' הלכה ח - י

ומבואר מדברי הגר"ל שטעם הדבר שמלוה כפרנית אינה משמטת, משום דאינו יכול לתבוע את החוב א"כ לא קרינן ביה לא יגוש ומצות שמוט נאמרה רק במקום שיש לא יגוש.

והביאו שבאבי עזרי בגזילה פ"ג הלכה יד' שהקשה מה טעם יש בזה, סו"ס יש כאן חיוב ממון וישמט, ואף דלגבי מלוה לעשר שנים אמרו בגמ' דאם אין לא יגוש אין שמוט, היינו משום דשם אין חיוב כלל עד י' שנים, אך הכא דמי יותר למלוה לחבירו ומתנה עמו שלא יתבענו דפסק הרמב"ם בהלכה ט' דמשמט, ומבאר הכסף משנה בשם המהר"י קורקוס דכיון דיכול המלוה לתפוס וכן הלווה מחויב לפרוע לצאת ידי שמים א"כ יש כאן חיוב ממון ומשמט, ולכאורה הוא הדין למלוה כפרנית דגם בה יש חיוב לשלם ויכול המלוה לתפוס.

לכן ביאר באבי עזרי, דמלוה כפרנית אינה משמטת דע"י הכפירה הפכה ממלוה לגזילה, וגזילה אינה משמטת, וביאר את המחלוקת של הרמב"ם והראב"ד, דודאי גם הראב"ד מודה שרק השבועה נשמטת ולא החוב, וכמו שהקשה על הרמב"ם דאם מלוה כפרנית הרי היא כגזילה ואינה משמטת א"כ גם השבועה היא שבועה על גזילה ולא תשמט, אמנם הרמב"ם ס"ל דהמלוה עצמה הפכה לגזילה ואינה משמטת, אך יסוד החיוב היה חוב בדרך מלוה הוא, כהשבועה שהיא על יסוד החיוב היא שבועת מלוה אף שעתה אין כאן מלוה אלא גזילה ולכן השבועה נשמטת והחוב קיים.

הלכה ט.

הטעם לדינא דהמלוה את חבירו לעשר שנים אינו משמט.

כתב הרמב"ם "המלוה את חבירו וקבע לו זמן לעשר שנים אינו משמט אע"פ שהוא בא לידי לא יגוש הרי הוא עתה אינו יכול לנגוש".

המקור של הרמב"ם הוא מהסוגיא במכות דף ג' ע"א ויש שם ב' לשונות בגמ' בדין הזה, אם משמט או לא. בתחילה אמרו בגמ' לישנא אחת, "אמר רב יהודה אמר שמואל המלוה את חבירו לעשר שנים שביעית משמטתו ואע"ג דהשתא לא קרינן ביה לא יגוש סוף אתי לידי לא יגוש". והקשו ע"ז בגמ'. ואחרי זה אמרו לישנא אחרת "איכא דאמרי א"ר יהודה אמר שמואל המלוה את חבירו לעשר שנים אין שביעית משמטתו דאע"ג דאתי לידי לא יגוש השתא מיהא לא קרינן ביה לא יגוש".

התוס' שם כתבו "אומר ר"ת דהלכה כלישנא בתרא דהכא דהכא נמי מתני' מסייע ליה וקשיא ללישנא קמא".

המהר"י קורקוס כתב שהרמב"ם פסק כלישנא בתרא דבכל דוכתא לישנא בתרא עיקר ועוד דלישנא בתרא אתיא מתני' כפשטה וללישנא קמא משנינן ליה בשינויא דחיקא. ויש פוסקין כלישנא קמא ודעת הרא"ש כדעת הרמב"ם.

הר"ש בפרק י' משנה ב' הביא בתוך דבריו את דברי הירושלמי ויש כמה גרסאות בדבריו אם גרס כהרמב"ם או לא.

בדרך אמונה ס"ק מ' כתב, הלוהו ותבעו בו בבי"ד ויש אומרים דמיירי שלא בבי"ד.

עוד כתב בס"ק מא', והוא בכפירתו, יש מפרשים דרבינו מיירי שלא נשבע וכגון שכפר הכל (וגם אחר שתקנו שבועת היסת מיירי שפטרורו משבועת היסת), ויש אומרים דמיירי דוקא שנשבע וכבר נפטר ממנו וכן הסכימו רוב הראשונים.

בציון ההלכה ס"ק פח' הביא בתוך דבריו דאפשר דלהר"ש והרימב"ץ דמפרשי מלוה ונעשית כפרנית שכפר ובי"ד כתבו לופסק דין והוא הדין של המשנה שכל מעשה ב"ד אין משמיטין, יש לומר דלא סבירא כלל דינא דרבינו ואע"ג שכפר משמט כיון שהאמת שחייב לו וזהו כפרנית שנעשית מלוה שמשמט וצ"ע.

עוד כתב בדרך אמונה ס"ק מב', בכפירתו, ואם הביא עד אחד כיון שמחייבו שבועה, שביעית משמטת את השבועה ואם יש לו עד אחד ועדיין לא הביאו לבי"ד צ"ע.

עוד כתב בס"ק מג, אין השביעית משמטת דבשעת סוף שביעית לא קרינן ביה לא יגוש שלא היה יכול לתבוע אז, אבל כפרנית שנעשית מלוה דהיינו שחזר והודה או שבאו עדים לפני שביעית משמטת. ויש אומרים דכל זה כשלא כתבו עליו פסק דין אף שפסקו את הדין, אבל אם כתבו עליו פסק דין שחייב שוב אינו משמט כדלקמן הלכה טו' שאם עדיין לא כתבו לו פסק דין נאמן לומר פרעתי. ויש אומרים דדעת רבינו דאפילו לא כתבו מיד שפסקו אין משמט, אבל בשו"ע (חור"מ סימן סז' סעיף ח') פסק דדוקא כתבו.

עיין עוד באריכות בביאור ההלכה בד"ה הלוהו ותבעו וכפר שאין השביעית משמטת אם הטעם משום דלא קרינן ביה לא יגוש שאין יכול לתבוע עתה כשהוא כופר, או משום שנעשה כגזלן וגזילה אין השביעית משמטת, דכל מלוה שנעשית כפרנית ע"י שכפר בו ואין יכול להוציאו ממנו הו"ל כגזילה וגזילה אין נשמטת.

באהלי שביעית גיליון 40 עמוד טז' הובא מחלוקת הרמב"ם והראב"ד במלוה שנעשית כפרנית אם נשמטת השבועה או לא, והביאו את מה שכתב **בחידושי הגר"ח כאן על הרמב"ם** שנחלקו האם השבועה נשמטת אבל החוב נשאר או שגם החוב נשמט. וביאר הגר"ח את דבריהם, דהנהא דשביעית משמטת שבועה אף שנלמד מגזירת הכתוב אך אין כל השבועות נשמטות אלא דוקא שבועות על עסקי ממון, ולכן ס"ל להראב"ד דאם נאמר שרק השבועה נשמטת והחוב נשאר א"כ נמצא שיש כאן השמטה שאין בה סרך ממון דשבועה גרידא אינה ממון, אלא ודאי שצריך לומר שההשמטה היא על עצם החוב וממילא נשמטת השבועה. אמנם הרמב"ם ושאר הראשונים סברי דהשבועה לבדה נשמטת והחוב קיים ואפילו הכי חשיבא השמטה של ממון, כיון שהטלת השבועה על הלוה מסייעת למלוה לנגוש את החוב וחלה השמטה על כח הנגישה שהוא עצמו חשיב ממון.

כולל שישי שבת "שיח יצחק"
בראשות הגאון ר' ישעיהו לוינשטיין שליט"א
נתייסד לזכות לרפואתה השלימה של האשה
רחל לאה בת יהודית חנה
ע"פ עצת וברכתו של הגאון הגדול
הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

גיליונות עזרת השמיטה

שע"י קונטרס עזרת אליעזר

רמב"ם פרק ט' הלכה ח - י

סתם הלואה ל' יום.

בדרך אמונה ס"ק מט' כתב לגבי סתם הלואה שאינו יכול לתבוע עד ל' יום והגיע השמיטה תוך ל' יום, יש דעות בזה אם משמט, ובמקום שנהגו לתבוע אף בתוך ל', בודאי משמט.

הגאון ר' צבי כהן זצ"ל בספרו שמיטת כספים ופרוזבול פרק ו' אות יב' כתב, הלוה כסף בחודש אלול של שנת שמיטה, ולא קבע זמן לפרעון, יש הסוברים שאין שביעית משמטתו, לפי שסתם הלואה שלוש יום וכאילו נקבע בפירוש זמן הפרעון אחרי שביעית, ויש הסוברים שאעפ"כ שביעית משמטתו כל עוד לא קבע במפורש שזמן הפרעון יהיה אחר שביעית.

התנה עמו שלא יתבענו שביעית משמטת.

כתב הרמב"ם "התנה עמו שלא יתבענו שביעית משמטת". **הרדב"ז** כתב שנראה לו טעם הדבר דאע"ג שלא יתבענו כל שהוא רואה אותו הרי הוא נגוש מעצמו.

המהר"י קורקוס כתב וכן הביאו הכסף משנה, "שאע"פ שאינו יכול ליגוש אותו כיון שהחוב מוטל עליו והוא חייב לפרוע בכל עת לצאת ידי שמים גם אם יתפוש המלוה משל הלוה יכול ליקח אותו בחוב ואין מוציאין ממנו נגוש ועומד הוא ולא דמי לקובע עליו זמן שאין חיוב בתוך הזמן ופשוט הוא".

בדרך אמונה ס"ק נ' כתב, מדוע שביעית משמטת, כיון שמודה שחייב לו ואם יתפסנו מהני תפיסתו, הוי קרינן ביה לא יגוש.

והביא שיש מפקפקין בזה, וכתב בעל התרומות דגן לדעת הרמב"ם אם התנה שלא יתבענו לעולם אפשר דאין זה חוב ואין השביעית משמטת.

בביאור ההלכה הביא את דברי המהר"י קורקוס שכיון שחייב לצאת ידי שמים ומועיל תפיסה קרינן ביה לא יגוש, והקשה דהא במלוה שנעשית כפרנית בודאי חייב לצאת ידי שמים שהרי האמת שהוא חייב וגם מועיל תפיסה אם יש לו מיגו ואמאי אין משמט, ויש לומר דהא דיכול לתפוס ביש לו מיגו אין זה מיקרי דמהני תפיסה וכן מצא בתומים, והטעם משום דכשיש לו מיגו הוי כאילו יש לו עדים על טענתו אבל כל זמן שאין לו מיגו אין יכול לתפוס כיון דליכא דראא דממונא אבל בהלוהו שלא יתבענו יכול לתפוס גם בלי מיגו שהרי מודה הלוה שחייב לו.

עוד הביא הביאור ההלכה שהקשו האחרונים מהסוגיא בשבת דף קמח: אי אמרת הלואת יו"ט לא נתנה ליתבע מאי משמט, ופירשו הראשנים משום דלא קרינן ביה לא יגוש, והרי שם מהני תפיסה ואפ"ה לא קרינן ביה לא יגוש ותיירך דיש לומר דשם אסור לתפוס ביו"ט דהוה כגובה חובו ביו"ט ורק אחר יו"ט מותר לתפוס, ונהי דאם תפס ביו"ט מהני מ"מ כיון דאסור לא קרינן ביה לא יגוש,

בדרך אמונה ס"ק מז' מביא שיש קצת ראשונים שפסקו שמשמט אבל רוב הפוסקים פסקו כהרמב"ם, וע"ש בציון ההלכה הראשונים שפסקו כלישנא קמא.

באילת השחר במכות בסוגיא שם של המלוה לעשר שנים הביא מה שכתב הרא"ש לפסוק כלישנא בתרא דאין משמט, א' דמהמשנה משמע יותר כלשונו הזה, והב' כיון דשביעית בזמן הזה דרבנן אז ספיקו לקולא. וביאר הב"י בסימן סז' את כוונת הרא"ש, דאע"ג דספק ממון לקולא לנתבע, מ"מ כיון דעיקר הספק באיסור דרבנן דספיקו לקולא לכן אפשר להוציא ממון.

וכתב באילת השחר, דכל ספק בתקנת חכמים בממון משמע דאמרינן המוציא מחבירו עליו הראיה דהו"ל ככל ספק ממון ולכן הוצרך לומר דענין מה שמשמט שביעית עיקרו דין איסור דהיינו משום דאין סברא מזכותי ממון שיפקע החוב בשביעית אלא דין וחוק המלך שישמט, ומזה יצא שיפסיד ממון אבל אין עיקרו מדין ממון, ולכן כשתקנו מדרבנן דשביעית בזמן הזה תקנו ג"כ באותו ענין שזה ענין איסור, אבל אין לומר דעיקר איסור לא יגוש דהיינו איסור תביעה וזה לא דין ממון אלא שמכח זה מסתעף דין שמיטה, א' דגם איסור תביעה ע"כ יסודו מחמת שאין לו לזכות בממון דאילו לא נחלש כח ממון שמוגיע מהלוה למה יאסור לתובעו נמצא דאין דין שמיטה נובע מאיסור תביעה אלא איסור תביעה נובע ממה שהוחלש זכות ממון, והב' אפשר דאיסור תביעה ג"כ אינו אלא עי"ז ישלם אבל עצם התביעה אם לא בא לידי תשלומין אינו עובר כלל וצ"ע בזה.³

בדרך אמונה ס"ק מה' כתב, וקבע לו זמן בשעת ההלוואה, ואם הרחיב לו הזמן אחר ההלוואה בלי הסכמת הלוה יש דעות בזה.

עוד כתב בס"ק מו' לעשר שנים והוא הדין פחות או יותר והעיקר שזמן הפרעון הוא אחר שביעית.

עוד כתב בס"ק מח', שאע"פ שהוא בא לידי לא יגוש, כשיגיע הזמן אבל עתה בזמן שמשמט אינו יכול לתבעו לכן אינו משמט, דהעיקר תלוי בזמן ההשמטה. ויש מי שאומר שאף שמטות הבאות אין משמטות חוב זה אבל רבים חולקים ע"ז.

לאחר זמן הפרעון לאחרי שביעית ולא ישמט.

בציון ההלכה בס"ק צז' הביא בשם חמיו הגרי"ש אלישיב זצוק"ל שהבא להלוות מעות אחר שעשה פרוזבול יקבע זמן הפרעון אחר ראש השנה של שמינית וזה יכול לעשות בינו לבין עצמו שיאמר שמוותר על תביעת החוב עד אחר שביעית ואין צריך לומר זה בפני ב"ד ולא בפני עדים, והמלוה מעות וקובע זמן פרעון לאחר ראש השנה של שמינית מותר לו לומר ללווה שאם יצטרך המעות יבקש ממנו כיון שע"פ דין אינו חייב לפרוע בשביעית.

דא"כ מדוע הוצרך הרא"ש להוסיף ששמיטה בזמן הזה דרבנן, הלא אף אם היה דאורייתא ספק חוב בחזקת המלוה וצריך לומר שאם היה שביעית מן התורה הרי יש להחמיר מצד האיסור נגישה לחומרא והכא דהוי דרבנן גם ספק זה לקולא.

³ במראה מקומות של ראש החבורה הרב מיכאל אליעזר רובין שליט"א ציין לעיין בשו"ת דובב מישרים להגאב"ד דטשעביין שכתב דהוי בגדר איני יודע אם פרעתיך דספק שמיטה קאי בחזקת המלוה. והעיר בדבריו

כולל שישי שבת "שיח יצחק"
בראשות הגאון ר' ישעיהו לוינשטיין שליט"א
נתייסד לזכות לרפואתה השלימה של האשה
רחל לאה בת יהודית חנה
ע"פ עצת וברכתו של הגאון הגדול
הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

גיליונות עזרת השמיטה

שע"י קונטרס עזרת אליעזר

רמב"ם פרק ט' הלכה ח - י

סיכום עם הלווה שזמן הפירעון יהיה כמה ימים אחרי שיבקש ממנו.

במנחת שלמה על שביעית עמוד רסג' מובא שדן הגרש"ז אויערבאך זצוק"ל במלוה מעות לחבירו והתנו שאינו חייב לשלם אלא כעבור שבועיים מזמן שיתבענו, יש לדון אם קרינן ביה לא יגוש דמה שהיה יכול לתובעו קודם ראש השנה, דחוק לומר דחשיב משום כך כחוב שבא לכלל נגישה, כיון דסו"ס לא תבעו לפני ר"ה והוי כאילו עדיין לא הגיע הזמן, כמו מלוה לעשר שנים דאין שביעית משמטתו, וכתב שלענ"ד דאפשר שזה דומה קצת למי שהתנה עם הלוה שלא יתבענו, שפסק הרמב"ם דשביעית משמטתו, או אפשר דחשיב בתוך הזמן כסתם הלוואה שלושים יום, דאף שאין המלוה רשאי לתבוע מ"מ מסתבר שאם המלוה זקוק לכסף והלוה יכול בקל לפרוע דשפיר צריך לפרוע כי אין זה ממש כקביעת זמן אשר בתוך הזמן חשיב קצת כאילו לא חייב כלל.

בהערה העירו שדברי הגרש"ז זצוק"ל צ"ע, שהרי הכסף משנה והמהר"י קורקוס כתבו בהתנה עמו שלא יתבענו אע"פ שאינו יכול לנגוש אותו כיון שהחוב מוטל עליו הוא חייב לפרוע בכל עת, גם אם יתפוס המלוה משל הלוה יכול ליקח אותו בחובו קרינן ביה לא יגוש ולא דמי לקודם זמן שאין עליו שום חיוב בתוך הזמן. ומעתה כאן לכאורה אכתי אינו יכול לתפוס קודם שעברו שבועיים, מזמן שתבעו, שהרי בפירוש התנה עמו ואמאי קרינן ביה לא יגוש. ואפשר דהגרש"ז ס"ל שעיקר הטעם הוא דכיון שהחוב מוטל עליו לפרוע והוא חייב לצאת ידי שמים חשיב שהגיע לכלל נגישה, אף שאינו יכול לתבוע בפועל מחמת התנאי, ומה שהוסיפו טעם שיכול לתפוס אין זה אלא ראייה שהגיע לכלל נגישה מה גם שהתפיסה עצמה חשיבא כנגישה אך גם בלא טעם התפיסה חשיב שבא לכלל נגישה, והכי נמי קביעת זמן שבועיים אחר שיתבענו אין זה מחמת שאכתי לא מטי זמנו לפרוע אלא שהלוה התנה כן כדי שיהיה לו ריוח זמן שיוכל להשיג מעות, אבל אם השיג מעות ויודע שהמלוה זקוק להם כבר חייב לפרוע כדי לצאת ידי שמים.

ומ"מ הוסיף הגרש"ז, שאם קבע זמן הפירעון כשישדך את בנו או כשיצטרך לקנות בית וכדומה אפשר דשפיר חשיב כקביעת זמן ודינו כמלוה לעשר שנים.

בשולחן שלמה על שביעית עמוד שב' הביאו בשם הגרש"ז אויערבאך זצוק"ל, מי שהפקיד סכום כסף בגמ"ח בלא קצבת זמן פירעון, והסיכום ביניהם היה ששבועיים לפני שהמפקיד רוצה להוציא את הכסף, הוא צריך להודיע להנהלת הגמ"ח על כך, ויצאה השנה השביעית בלי שהמפקיד תבע את חובו כמדובר, אין הנהלת הגמ"ח יכולה לטעון שערב ראש השנה של שמינית שימטה את החוב כיון שהמפקיד לא תבע את החוב, אלא החוב עומד בעינו גם לאחר שנת השמיטה, וע"ש בהערה.

בשיח אמונת הערה 173 הביאו לגבי מלוה שסיכום עם הלוה שזמן הפירעון יהיה כמה ימים לאחר שיבקש ממנו, שכתב רבינו הגר"ח קניבסקי זצוק"ל שכל שעדיין לא ביקש ממנו נחשב שלא הגיע הזמן ואינו משמט, וכן דעת הגר"ח קרליץ זצוק"ל. והוסיף הגר"ח

משא"כ כאן בדין של הרמב"ם שיכול לתפוס שהרי לא התחייב רק שלא יתבע ולא שלא יתפוס וא"כ שייך בו לא יגוש שלא יתפוס. רק שדן אם באמת יש איסור לתפוס שלא בתורת גבייה רק בתורת משכן או כדי ללחוץ את הלוה שיהי' מוכרח לפרוע אח"כ, וע"ש בזה.

ספק חוב אם שביעית משמטת, ובבין השמשות דמוצאי שביעית.

באהלי שביעית גליון 39 עמוד י' הביאו מה שנסתפק הגאון ר' ישראל אינדלשטיין שליט"א למ"ד דמלוה לעשר שנים אינה משמטת משום דלא קרינן ביה לא יגוש, מה הדין בספק חוב, דיש לומר דלא קרינן ביה לא יגוש כיון דאינו יכול לגבותו דהמוציא מחבירו עליו הראיה, או שמא על הצד שיש כאן חוב הרי הוא בר נגישה וקרינן ביה לא יגוש, ולכאורה כיון דבפועל אי אפשר לגבותו לא קרינן ביה לא יגוש.

ולפי"ז העיר שכל שמיטת כספים תיכף כשהתחיל בין השמשות דמוצאי שביעית הוי ספק שמא הוא לילה וכבר נשמט החוב ונמצא דהוי ספק חוב, וא"כ על הצד שרגע הראשון הוא עדיין יום אי אפשר לרגע שאח"כ שישמט כיון דכבר לא קרינן ביה לא יגוש, ונמצא דלעולם הוא ספק אם נשמט החוב, שרק על הצד שהרגע הראשון של בין השמשות הוא לילה נשמט החוב, אבל על הצד שתחילת בין השמשות הוא עדיין יום לא נשמט החוב כלל כיון דבאותה שעה הוא כבר ספק חוב, ולא קרינן ביה לא יגוש, וא"כ לעולם אין זה ודאי שנשמט החוב ויש כאן ספק חוב. וע"ש מה שהאריך בזה עוד. ובהמשך דבריו הביא את דברי הרמב"ם כאן בהלכה ט' דהמלוה את חבירו והתנה עמו שלא יתבענו שביעי משמטתו, וכתב הכסף משנה בשם המהר"י קורקוס דאע"ג שאינו יכול לנגוש אותו מ"מ כיון שהוא חייב לפרוע בכל עת וגם אם יתפוס המלוה יכול ליקח אותו בחובו קרינן ביה לא יגוש. ולפי"ז יש לומר דמהאי טעמא כל ספק חוב קרינן ביה לא יגוש, כיון דלדעת הרמב"ם דתקפו כהן אין מוציאין מידו אם יתפוס המלוה את חובו לא יוציאו מידו.

אלא דעדיין יש לדון בדברי הרמב"ם בתקפו כהן דאין מוציאין מידו, אם מותר גם לכתחילה לתפוס, דלכאורה הוי ספק גזל דשמא אינו שלו, ואף דאחרי שיתפוס הו"ל מוחזק והמוציא מחבירו עליו הראיה מ"מ כשתופס הו"ל ספק גזל, אלא שהביא שבחזו"א חו"מ ב"ב סימן יג' ס"ק י' שכתב דאי תקפו כהן אין מוציאין מידו משמע דרשאי לתפוס, וכ"כ בברכת שמואל ב"מ סימן כד', ובשיעורי הגר"ש רוזובסקי זצוק"ל ב"ב ח"ב אות טז', והשתא אי שרי לתפוס יש לומר דשפיר קרינן ביה לא יגוש כיון דרשאי לתפוס, אבל אי נימא דאסור לתפוס ורק אם תפס אין מוציאין מידו י"ל דזה לא חשיב בר נגישה. וע"ש עוד בדבריו.

עיין עוד באהלי שביעית גליון 40 עמוד יט' מה שדנו בדבריו בכל זה.

כולל שישי שבת "שיח יצחק"
בראשות הגאון ר' ישעיהו לוינשטיין שליט"א
נתייסד לזכות לרפואתה השלימה של האשה
רחל לאה בת יהודית חנה
ע"פ עצת וברכתו של הגאון הגדול
הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

גיליונות עזרת השמיטה

שע"י קונטרס עזרת אליעזר
רמב"ם פרק ט' הלכה ח - י

שהנותן אכן מתכוין לכך, אבל המפקידים כסף בגמחי"ם אין מתכוונים כלל לתת בתורת פיקדון אלא להלוואות.

הגאון ר' צבי כהן זצ"ל בספרו שמיטת כספים ופרוזבול פרק ז' אות כד' כתב לגבי כסף בבנק, אם יש בחשבונו יתרת זכות, הרי הוא כאילו הלוח כסף לבנק, שהרי הבנק רשאי להשתמש בכסף המופקד לצרכיו, ואילו אם יש בחשבונו בבנק יתרת חובה, הרי הוא כאילו לוח כסף מן הבנק.

לפי שהבנק היא חברה בע"מ, שעל פי החוק אין בעלי המניות חייבים לפרוע את חובות החברה, ורק נכסי החברה משועבדים לפרעון חובותיה, יש שכתבו שאין הלוואותיה נשמטים לפי שלא נאמר על חברה כזו לא יגוש את רעהו ואת אחיו כי קרא שמיטה לד', כי לפי אותו חוק, אין זה רעהו או אחיו, ויש שדנו כן מטעמים נוספים, ויש חולקים, וע"ש בהערות.

אע"פ שנהוג לכתוב הפקדות כספים בבנק בשם פקדון, והלוואה ששטרה כתוב בלשון פקדון אינה נשמטת אין דבר זה מציל פקדון זה מלהישמט. דשאני התם שאומדים שלכן כתב לשון פקדון כדי שלא ישמט, ומה עוד שבהיתר עיסקא של הבנקים מפורש שכל פקדון חצוי הלאה. וע"ש עוד.

עוד כתב בהמשך דבריו באות קעח' לגבי קופת גמ"ח, חוב לקופת גמ"ח אינו נשמט ויש שכתב שכל זה אינו אמור אלא בגמ"ח המיועד לעניים בלבד, אבל המיועד לכל הציבור שביעית משמטת. כספים פרטיים המופקדים בקופת גמ"ח כדי שיוכלו להלוותם לאחרים, אינם ככספי הגמ"ח ונשמטים בשביעית וכדי שלא ישמטו על גבאי הגמ"ח לעשות פרוזבול וגם המפקיד יעשה פרוזבול. וכל זה אם אין הקופה אחראית לכספים אלו, כי אם היא אחראית להם הרי הם ככל כספי הקופה הנחשבים לכספי צדקה שאין שביעית משמטת.

באהלי שביעית גליון 40 עמוד ח' הביאו בשם הגאון ר' מנחם מנדל לובין שליט"א שכתב לעיני בהפקדות של כספים בגמ"ח שמלוה כסף לאחרים האם שביעית משמטת חובות אלו כל זמן שהגמ"ח לא הלווה הכסף לאחרים, והיינו דאחרי שהגמ"ח הלווה את הכסף לאחרים ודאי שביעית משמטת מצד הלווים מהגמ"ח, אך יש לדעת באופן שעדיין הגמ"ח לא הלווה את הכסף לאחרים האם שביעית משמטת.

ובאמת יש לדעת האם כשמפקיד כסף אצל גמ"ח פירושו שהכסף אצל הגמ"ח הוא רק בתורת פקדון (אלא דבעל הגמ"ח קיבל אחריות על המעות כדן מתנה שומר חנם להיו כשואל) וכשלווים מהגמ"ח היינו דהמפקיד הוא המלווה, ולפי"ז פשוט שכל זמן שהגמ"ח לא הלווה את המעות אין שביעית משמטת, ורק בזמן שהגמ"ח הלווה את המעות לאחרים השביעית משמטת מצד ההלוואה לאחרים, אלא דאפילו נימא דהפקדות בגמ"ח פירושו הלוואה גמורה לבעל הגמ"ח, והביא את דברי המהרי"ק סימן קפב' שדן לענין הלוואה שניתנה בלשון הפקדה האם שביעית משמטת, ומחדש דכיון דקי"ל שכשאומר על מנת שלא תשמטני בשביעית מועיל שלא תשמט שביעית הכא נמי כשמלווה בלשון הפקדה אין

קרליץ, שאף אם כבר ביקש ממנו אבל לא הגיע הזמן שנקבע ביניהם לשלם מאש שביקש, ג"כ אינו משמט.

מאידך הביאו **דעת הגרי"ש אלישיב זצוק"ל** שאף כשסיכמו שלא יצטרך לפרוע אלא לאחר זמן ממועד שיתבענו, שביעית משמטתו ואפילו לפני שתבעו.

פקדונות בגמחי"ם ובבנקים וכדומה אם השביעית משמטת.

בשבות יצחק על פרוזבול עמוד נב' מביא ששמע ממרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל שאם הפקיד כספו בגמ"ח והלוו את כספו ולא עשה פרוזבול, הפרוזבול שעשה מנהל הגמ"ח על החובות לגמ"ח הועיל גם עבורו כדן פקיד על נכסי חברו וע"ש ראייתו.

בהערה הביא ששמע עוד, שפקדון בגמ"ח בסתמא אינו הלוואה לגמ"ח אלא פקדון, וכשיש לנפקד הנאה מזה שהוא עצמו יוכל ללוות מזה בנקל, הרי זה שומר שכר בגניבה ואבידה, ואם החליט בדעתו שלא תהא לו הנאה מזה אז הוא שומר חנם. ואם מנהל הגמ"ח קיבל הפקדון כלווה והתחייב בהתחייבות אישית באונסין והמלווה לא עשה פרוזבול, יכול הוא לומר אעפ"כ וליתנם מלווה.

עוד הביא בעמוד עמוד נג' הביא את דברי המהרי"י קורקוס והוסיף שעל דרך זה שמע **מהגרי"ש אלישיב זצוק"ל**, דסגירת הבנקים בערב ראש השנה אינה כמו ביטול החוב עתה, וכמו כן תכנית חסכון וחשבון סגור לעשר שנים כשאפשר בתוך הזמן לתבוע הקרן נחשב שיש עתה חוב אע"פ שיצטרך להפסיד רווחים או לשלם קנס או להמתין שבועיים, דמ"מ יש לו הזכות לתבוע ולקבל חובו, רק שיש תהליך ניהולי איך לגבותו.

בשולחן שלמה על שביעית עמוד שב' הביאו בשם **הגרש"ז אויערבאך זצוק"ל**, גמ"ח שיש ברשותו כספי צדקה ומנהל הגמ"ח מלווה כספים אלו לאחרים, אין צריך בעל הגמ"ח לעשות פרוזבול, אמנם אם יש בגמ"ח פקדונות של אחרים שהפקידום ונתנו רשות להשתמש בהם עד שידרשו את כספם, בכה"ג צריך בעל הגמ"ח לעשות פרוזבול על ההלוואות.

עוד הביאו, אדם שיש לו פק"מ בבנק ובכדי להוציא את הכסף הוא צריך להודיע לבנק שבוע ימים מראש, יש להסתפק אם הדרישה של הבנק להודיע מראש עושה את הדבר לכעין מלווה לעשר שנים שעדיין לא הגיע זמן הפירעון כלל לפני שהודיע שרוצה להוציא את הכסף או שמא סיבת התנאי הזה שנעשה עם הלקוחות הוא למען הסדר הטוב כדי לגייס את הכסף.

בשיח אמונה הערה 154 הביאו לגבי כסף הניתן לגמ"ח כפיקדון כדי שילוו ממנו לאחרים, שכתב **רבינו הגר"ח קניבסקי זצוק"ל** שאף שהכסף ניתן בתורת פיקדון, יש עליו תורת הלוואה והשביעית משמטתו. ואף שהמפקידים קוראים לזה בשם פיקדון ויש לומר שיועיל שלא ישמט מדין מתנה על מנת שלא תשמטני שביעית, מ"מ מבואר ברמ"א שזה דוקא אם כתב בשטר לשון פיקדון אינה משמטת, דלהכי כתב לשון פיקדון שלא ישמט, וא"כ כל זה באופן

כולל שישי שבת "שיח יצחק"
בראשות הגאון ר' ישעיהו לוינשטיין שליט"א
נתייסד לזכות לרפואתה השלימה של האשה
רחל לאה בת יהודית חנה
ע"פ עצת וברכתו של הגאון הגדול
הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

גיליונות עזרת השמיטה

שע"י קונטרס עזרת אליעזר

רמב"ם פרק ט' הלכה ח - י

אמרין טעמא משום דלא קרינן ביה לא יגוש ולמה לי האי טעמא, בלא"ה אין שביעית משמטנו מטעם תנאו דהו"ל כהתנה על מנת שלא תשמטנו בשביעית, וע"ש מה שהאריך בדברי הקצות. ועיין עוד בסמוך.

בשולחן שלמה על שביעית עמוד רצה' הערה ט' הביא מה שביאר הגרש"ז אויערבאך זצוק"ל במה שאמרו בסוגיא במכות ג' ע"ב הריני מלוה לך על מנת שלא תשמטני שביעית שביעית משמטתו דמתנה על מה שכתוב בתורה, שלכאורה הרי אמר במפורש שמלווהו רק בתנאי שלא תשמט שביעית ועשה ככל דיני התנאים, אלא ביאר, דבאמת אדם בעלים על ממונו ויכול ליתנו באיזה אופן שרוצה, ולכן אם אמר הריני מלוה לך רקאם לאתשמט שביעית אבל אם תשמט שביעית אז לא היתה הלואה כלל, והמעות יהיו גזל בידך ובכה"ג יועילו דבריו כיון שהוא בעלים על ממונו ויכול ליתנו באיזה דרך שירצה, אמנם הנידון בגמ' מדובר שהאמירה לא היתה באופן זה, דמאמירתו משמע שהוא רוצה לתת את עצם ההלוואה אלא שהוא ממציא בה דינים חדשים וזה אינו יכול לעשות, משום דאם הוא מלוה הלואה רגילה א"כ היא כוללת את כל הדינים שיש בה כגון שמיטת כספים וכדומה ואינו יכול ליקח רק חצי מדיני הלואה, ובכה"ג לא יועיל שום תנאים.

בדעת הרמב"ם שמתחייב בתנאי לשלם בחוב חדש אחרי שביעית.

הקהלות יעקב בהמשך דבריו הביא את לשון הרמב"ם בהלכה י' "התנה עמו שלא ישמיט הוא חוב זה ואפילו בשביעית תנאו קיים שכל תנאי שבממון תנאו קיים ונמצא חייב עצמו בממון שלא חייבתו תורה שהוא חייב".

מבואר לכאורה מדברי הרמב"ם דהא דעל מנת שלא תשמטני בשביעית תנאו קיים היינו משום שזהו התחייבות אחרת דודאי אי אפשר לעקור דין התורה והחוב נשמט אלא שהלוח התחייב ממון לא מדין פירעון החוב אלא מכח התחייבות שחייב עצמו.

והקשה ע"ז הקהלות יעקב, דגם אותו החוב שהתחייב עצמו הא אינו אלא חוב ותשמט שביעית גם חוב זה, אלא ביאר שלא על דרך הלואה, אין שביעית משמטתו כדמוכח בראשונים, ומשו"ה האי התחייבות שהתחייב עצמו לשלם שפיר אין שביעי משמטתו דהו"ל כדין הקפת החנות ושכר שכיר.

אמנם כתב שאפשר לומר בדעת הרמב"ם שגם החיוב של התחייבות עצמי שביעית משמטתו, אלא דהאי חוב שהתחייב הא אין זמן הפרעון שלו אלא אחר שביעית שהרי עיקר החיוב הוא על אחר שביעית אם החוב יהא נשמט והו"ל כמלוה לעשר שנים שאין שביעית משמטתו, ולפי"ז לא לא קשה מידי קושית הקצות החושן לעיל שהקשה למה לן טעמא במלוה לעשר שנים מקרא דלא יגוש שאינו משמט תיפוק ליה דהו"ל כעל מנת שלא תשמטנו בשביעית, דלפי מה שכתב הרי עיקר דין זה דמהני תנאי דעל מנת שלא תשמטנו בשביעית בנוי ע"פ היסוד דהמלוה לעשר שנים אינו משמט, ואי לאו האי דינא דמלוה לעשר שנים אינו משמט היה גם

שביעית משמטתו, דהו"ל כמתנה על מנת שלא תשמטני בשביעית, והובא ברמ"א חו"מ סימן שז' ס"ט. וא"כ לדברי המהרי"ק כיון שעשו זאת בלשון הפקדה לכאורה אין שביעית משמטת, אלא דאי נימא דכוונת המהרי"ק דכשמלוה בלשון פקדון אמדינן לדעתיה שנתכוין להתנות שלא תשמט, יש לדעת האם שייך האי אומדנא בגמחי"ם, ומ"מ בפשטות משמע דגם המהרי"ק איירי בגוונא שלא נתכוין להדיא שלא תשמט שביעית, אלא דעצם זה שכתב לשון פקדון מהני שלא תשמט שביעית וממילא לכאורה הוא הדין הפקדות בגמחי"ם ויש לעיין לדינא.

הלכה י.

המלוה את חברו שלא תשמטנו שביעית או שלא תשמטני בשביעית.

כתב הרמב"ם "המלוה את חברו והתנה עמו שלא תשמטנו שביעית הרי זה נשמט שאינו יכול לבטל דין השביעית. התנה עמו שלא ישמיט הוא חוב זה ואפילו בשביעית תנאו קיים שכל תנאי שבממון קיים ונמצא זה חייב עצמו בממון שלא חייבתו תורה שהוא חייב".

המקור של דברי הרמב"ם הוא מהסוגיא במכות ג' ע"ב "ואמר רב יהודה אמר שמואל האומר לחבירו על מנת שלא תשמטני שביעית שביעית משמטת. לימא קסבר שמואל מתנה על מה שכתוב בתורה הוא וכל המתנה על מנה שכתוב בתורה תנאו בטל והא איתמר וכו' אמר רב ענן לדידי מפרשא ליה מיניה דשמואל וכו' על מנת שלא תשמטני בשביעית אין שביעית משמטתו, על מנת שלא תשמטני שביעית שביעית משמטתו".

מבואר בגמ' למסקנא שני דינים. א, שלא תשמטני בשביעית אין שביעית משמטתו ופירש רש"י שאם אמר לו לוח הלויני על מנת שלא תשמטני אתה בשביעית תנאי הוא זה, ואע"פ שהתנה ע"מ שכתוב בתורה תנאו קיים, אבל אם אמר לו על מנת שלא תשמטני שביעית, השביעית אינה מסורה בידו להתנות שלא תהא השביעית משמטת לפיכך אין כאן תנאי.

בקהלות יעקב בשביעית סימן כד' הביא את שני הדינים, שמבואר שאם אומר שלא תשמטני שביעית שביעית משמטת דמשמע שדין השמטת כספים לא יחול על הלואה זו והו"ל מתנה ע"מ שכתוב בתורה, אבל האומר ע"מ שלא תשמטני בשביעית אין שביעית משמטתו דהו"ל תנאי על הגברא שאתה תשלם לי אע"פ שהחוב יהא נשמט ואין זה כמתנה על מה שכתוב בתורה, דלא התנה שלא יחול דין שמיטה אלא התנה שהלוח ישלם והו"ל כאילו התנה עמו שתתן לי מתנה לאחר השמיטה וכל תנאי שבממון קיים.

והביא הקהלות יעקב שהקשה הקצות החושן בסימן סז' ס"ק ג', שאם מעיל תנאי על מנת שלא תשמטני בשביעית א"כ כל מלוה לעשר שנים הא הו"ל כהתנה ע"מ שלא תשמטני שביעית שהרי דיברו במפורש שישלם לו לסוף עשר שנים שהוא אחר שמיטה, ולמה משמט ללישנא קמא. וגם ללישנא בתרא דאינו משמט הא

כולל שישי שבת "שיח יצחק"
בראשות הגאון ר' ישעיהו לוינשטיין שליט"א
נתייסד לזכות לרפואתה השלימה של האשה
רחל לאה בת יהודית חנה
ע"פ עצת וברכתו של הגאון הגדול
הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

גיליונות עזרת השמיטה

שע"י קונטרס עזרת אליעזר

רמב"ם פרק ט' הלכה ח - י

למעשה בדרך אמונה ס"ק נג' כתב בביאור דברי הרמב"ם, ונמצא זה חייב עצמו בממון שלא חייבתו תורה, שאין הכוונה שמתחייב עצמו מחדש לאחר שביעית דא"כ יכול לחזור בו בכל שעה וכאן משמע שאין הלוח יכול לחזור בו אלא ששמיטת כספים הוא זכותו של הוה ואם מוחל זכותו מחול ואין שביעית משמטתו, ואם מת הלוח היורשין חייבין לשלם ואף שביעית השניה והשלישית אין משמטין, ואפילו נימא דהלוח יכול לחזור בו אבל א"כ בטלה ההלוואה למפרע והוה להו המעות גזל ואין גזל משמט.

בציון ההלכה ס"ק קי' ציון לחזו"א, והוסיף שמצא ברבינו בחיי פרשת ראה שכתב ג"כ הלוח יכול למחול הפקעת מצות שביעית בשעת הלואה ולומר על מנת שלא ישמטנו בשביעית לויית ממון זה וכו'.

בחוט שני עמוד תלח' ביאר שאם היה דין שהשביעית משמטת כל סוגי התחייבות לכאורה לא שייך דין זה להתחייבות דזה גופא ישמט בשביעית, אבל אם משמטת רק חיובי ממון, שייך לומר דהמתחייב ליתן לו אח"כ מעות ועכשיו אינו בגדר חיוב ממון שתשמטנה שביעית.

באילת השחר במכות ג' ע"ב בסוגיא של המלוה לעשר שנים הביא את שיטת הרא"ש דפסק דאין משמט א' דמהמשנה משמע יותר כלשונו זה, ב', דכיון ששביעית בזמן הזה דרבנן אז ספיקו לקולא. ובהמשך דבריו הביא את ביאור החזו"א (אבהע"ז סימן נו' ס"ק טו') בדין דמהני על מנת שלא תשמטני בשביעית שאין לפרש משום דהוי כמתחייב עצמו לאחר שביעית לשלם דא"כ לא שייך שלא תשמטני בשביעית וגם לא שייך בזה מתנה על מה שכתוב בתורה, ולכן ביאר החזו"א דענין שמיטה הוא מזכותים שהתורה נתנה ללוה ויכול למחול על זכותו, ולפי"ז כתב באילת השחר שלכאורה עיקר דינו הוא זכות ממון שנתנה תורה להלוה וכשיש ספק הרי זה ספק אם יש ללוה זכות הזו להיפטר או לא וכה"ג ה' צריך להיות המוציא מחבירו עליו הראיה ואמאי כאן הוי קולא שאין משמט ומוציאין ממון, ולכן כתב שצטרך לומר בשיטת הרא"ש דהטעם שלא תשמטני בשביעית אינו משום דזה מזכותי ממון של הלוח אלא דין איסור, ומה דמהני דהוי התחייבות על אחרי שמיטה וכמו שדייק בקהלות יעקב בשיטת הרמב"ם דס"ל כן.

טעמים נוספים דמהני על מנת שלא תשמטני בשביעית.

עוד כתב הקהלות יעקב בהמשך דבריו, דהגם דברמב"ם מבואר שהטעם דמהני על מנת שלא תשמטני בשביעית משום דהוה התחייבות חדשה מצד הלוח, יש עוד ביאור **ברעק"א בתוס' למשניות פאה** סוף פרק ו' דמפרש לה בענין אחר וז"ל "ובההיא דעל מנת שלא תשמטני בשביעית יש לומר דהתנאי אם תרצה להשמטני יהי' המעות למפרע רק דרך פקדון עכ"ל". וביאר הקהלות יעקב דבריו דממה נפשך הלוח חייב להחזיר המעות, אם מפני שיאמר אעפ"כ דאז הוי הלואה שפטור להחזיר שהרי הושמט, אלא שהוא מחזיר ואומר אפע"כ ואם לא ירצה לומר אעפ"כ וירצה

המלוה על מנת שלא תשמט בשביעית משמט, וע"ש מה שהאריך דלפי"ז מה שייך תרי לשונות בגמ' שנחלקו אם מלוה לעשר שנים משמט או לא.

ובסוף דבריו העיר על הרמב"ם דהוי התחייבות חדשה מצד הלוח מלבד חוב פרעון דהלואה, דבמלוה ע"פ היכי יתחייב בדברים בעלמא ואע"פ שיש כאן הלואה ללוה בנתנית הכסף וזה התחייבות חדשה מדין פירעון על ההלוואה ואיך יועיל לקנין התחייבות חדשה וצ"ע.

בשולחן שלמה שביעית עמוד רצו' הערה י' הביא מה שנשאל **הגרש"ז אויערבאך זצוק"ל** בדעת הסוברים ברמב"ם שיש כאן התחייבות חדשה לתת ממון, ואילו החיוב ממון של הלואה נשמט ע"י השביעית, מדוע אין כאן איסור רבית, הרי למעשה בשעת ההלוואה זה כאילו הוא מתחייב שני חיובים, חיוב להחזיר המעות מדין הלואה, ואם השמיטה תשמט, הוא מתחייב חיוב חדש לתת לו כסף. והשיב הגרש"ז, דאין כאן איסור רבית כי סוף סוף אין כאן לא נשך ולא תרבות, אלף זוז נתן ואלף זוז לוקח.

בדרך אמונה בביאור ההלכה בד"ה ונמצא זה חייב עצמו כתב שרוב האחרונים נקטו בדעת הרמב"ם דהוה ליה התחייבות חדשה אחר שביעית. ומביא בשם אביו הקהלות יעקב במכות סימן ג' שהקשה דהתחייבות זו גופא תשמט שביעית, ותירץ בשם האחרונים דהתחייבות זו הוי זמנה אחר השביעית והוה ליה כהוה לעשר שנים שאין שביעית משמטת. וקשה דמ"מ השביעית השניה תשמט, ויש לומר דהוה ליה כאילו כבר התחייב על כל השמיטות שבכל פעם אחר שמיטה יהיה התחייבות חדשה.

וקשה דא"כ מת הלוח אין כאן מי שיתחייב, ויש לומר דאם לא יתחייבו היורשים א"כ לא נתקיים התנאי ובטל ההלוואה מעיקרא והוה להו המעות גזל ואין גזל משמט.

עוד הביא בביאור ההלכה בשם החזו"א (ליקוטים לחו"מ סימן יב' ס"ק טו') שהקשה דא"כ אין זה שייך למתנה על מה שכתוב בתורה דבאמת החוב נפקע, ויש לומר דמה שאמרו בגמ' מכות ג' ב' לימא קסבר שמואל מתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל הוא מקמי' דידענין החילוק בין שלא תשמטנו שביעית לבין שלא תשמטנו בשביעית, אבל אחרי החילוק באמת אין זה שייך למתנה על מה שכתוב בתורה וזה התחייבות חדשה, והלשון שלא תשמטנו בשביעית הכוונה שתתחייב לי עוד פעם וממילא לא יפקע חובי שנתחייב בשביעית.

עוד הביא מה שהקשה אביו הקהלות יעקב דא"כ ללישנא קמא דשמואל סבירא ליה במלוה לעשר שנים שביעית משמטתו א"כ אפילו אם נתחייב שיתחייב אחר כך התחייבות חדשה מ"מ תשמטנו שביעית, ואפשר דאין כוונת הרמב"ם שמתחייב כבר על אחר כמו לאחר ל' אלא שנתחייב עתה להתחייב אח"כ ובזה יש לומר דשביעית אין משמטת אלא חוב ממון אבל חיוב להתחייב זה לא שייך ששביעית תשמט שאין זה חיוב ממון, גם אפשר דשביעית אין משמט תנאי אלא חוב וכאן הוא צריך זה מצד התנאי וצ"ע בכל זה.

כולל שישי שבת "שיח יצחק"
בראשות הגאון ר' ישעיהו לוינשטיין שליט"א
נתייסד לזכות לרפואתה השלימה של האשה
רחל לאה בת יהודית חנה
ע"פ עצת וברכתו של הגאון הגדול
הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

גיליונות עזרת השמיטה

שע"י קונטרס עזרת אליעזר

רמב"ם פרק ט' הלכה ח - י

והוסיף עוד בשם הרמב"ן והרשב"א שאם טען התנאי שלא תשמיטני בשביעית נאמן משום דלא שביק התירא ועביד איסורא, משמע דלא ס"ל כהחתם סופר דלדידיה גם זה איסורא.

אם התנאי על מנת שלא תשמיט החוב כתוב בשטר או בעל פה, ומתי עשו התנאי.

מורי ורבי מרן הגאון ר' מיכל יהודה ליפקוביץ זצוק"ל (מנחת יהודה זרעים כאן על הרמב"ם עמוד רכח') כתב לגבי התנאי שלא תשמיט זה החוב שמחייב הלואה את עצמו לפרוע, שלכאורה יהי' חילוק אם הכניס זה בתוך השטר מלוה יהי' על אותו חיוב שיעבוד קרקעות, ואם זה רק בע"פ לא יועיל השטר חוב לעשות שיעבוד קרקעות.

עוד הוסיף שצריך ביאור איך מהני הך תנאי שיחול על הלואה ההתחייבות, דהתנאי הוא רק שאם יקיים התנאי יהי' המעות בתורת חוב ואם לא קיים התנאי ע"מ כן לא הלואה וישאר הוצאת הכסף כמו גזל בידו, או עכ"פ כדיו פיקדון. אבל התחייבות במה חל א"כ ממילא צריך להיות דבכל גוונא על אותו פירעון שהלואה רוצה לפרוע אחר שביעית לא שייך שיהי' ע"ז דין שיעבוד קרקעות.

בדרך אמונה ס"ק נה' כתב ואם לא עשה התנאי בשעת ההלואה רק אח"כ או שכתב בשטר שיכול לגבותו בין בדיני ישראל בין בדיני גוים יש דעות בזה. ואם כתב בשטר לשון פיקדון אינה משמטת דלהכי כתב בשטר לשון פיקדון ויש חולקין.

ואם נהגו לכתוב בשטרות על מנת שלא תשמיטנו בשביעית ובשטר אחד לא נכתב, לא אמרינן כמאן דכתוב דמי. ובציון ההלכה ס"ק קיח' כתב דהטעם משום דסמך עצמו שכשיגיע הזמן יכתוב פרוזבול ולכן לא כתב התנאי, וע"ש עוד בציון ההלכה.

בחוט שני עמוד תלח' הביא בשם הרמ"א בבדק הבית הובא בב"י בסוף ס"ק ב' בחו"מ שאם כתבו בשטר לשון פיקדון שוב אינו משמט אע"פ שבאמת אינו אלא מלוה לגבי כל הדינים, מ"מ כיון שכתב לשון פיקדון הוה כאילו התנה על מנת שלא תשמיטני אותה בשביעית.

הגאון ר' צבי כהן זצ"ל בשמיטת כספים ופרוזבול פרק ז' אות רנ' כתב, אין התנאי שהלואה לא תשמיט חוב זה בשביעית מועיל אלא בשעת הלואה, אך לאחר מכן אין דיבורו של המלוה מחייב ושביעית משמטתו, ויש הסובר שמועיל תנאי אף אחר הלואה למנוע שמיטת החוב.

ואפילו אם לא המלוה אלא הלואה הוא שאמר את התנאי שהוא מתחייב לפרוע ולא תשמיט חוב זה בשביעית, אין שביעית משמטתו, ונראה שהתנאי הלואה מועילה לדעת הכל אף שלא בשעת הלואה. ובהערה ביאר, שהרי התנאי מועיל משום שיש

שיפטור מחובו מדין שמיטה אז הוברר למפרע שלא הי' לו הלואה כלל רק פקדון וממילא אין שביעית משמטתו ונמצא דממה נפשך יהא חייב להחזיר.

לדינא כתב בדרך אמונה ס"ק נא', המלוה את חברו והתנה עמו שלא תשמיטנו שביעית הרי זה נשמט שאינו יכול לבטל דין שביעית, ואע"ג דמתנה על מה שכתוב בתורה בדבר שבממון תנאו קיים, שאני הכא דכיון שאמר על מנת שלא תשמיטנו שביעית הוה ליה כאילו אמר שלא יחול דין שביעית על ההלואה ואין בידו למנוע את השביעית שלא יחול.

עוד כתב בס"ק נב' לגבי האופן שהתנה עמו שלא תשמיט הוא חוב זה ואפילו בשביעית שתנאו קיים ויש אומרים דמ"מ אסור לעשות כן.

בהמשך דבריו בס"ק נד' שוב הביא דעה זו שאסור לעשות כן, ובציון ההלכה ס"ק קיג' כתב כן בשם החתם סופר וטעמו משום שעובר על השמיר לך פן יהי' דבר וכו', וציון לעיין בביאור ההלכה לקמן הלכה כו' שמבואר בראשונים דלא כהחתם סופר, ועיין בסמוך שהבאנו את הדברים.⁴

המוכר שטר חוב לחבירו אם טוענין ללוקח שהתנה עמו על מנת שלא תשמיטנו בשביעית.

בדרך אמונה בביאור ההלכה לקמן בהלכה כו' בד"ה הקפת החנות הביא בתוך דבריו מה שנפסק בחו"מ סימן סז' סעיף לח' דהמוכר שטר חוב לחבירו טוענין ללוקח פרוזבול היה למוכר, והקשה שם הקצות החושן בס"ק ח' בשם כנסת הגדולה שהקשה למה לא כתב דטוענין ליה שהתנה על מנת שלא תשמיטנו בשביעית, ותירץ הקצות החושן כיון דעל מנת שלא תשמיטנו בשביעית הוא התחייבות חדשה שמתחייב אחר שביעית והיא מלוה אחרת בע"פ ואי אפשר למוכרה ולא זכה בה הלוקח ולכן לא טוענין ליה זה.

וכתב בדרך אמונה בביאור ההלכה שם, שכל זה לפי ביאור הקצות החושן בדעת הרמב"ם כאן בהלכה י' שהוא התחייבות חדשה אחר שביעית, אבל לפי מה שהביא כאן בשם החזו"א שאין זה התחייבות חדשה אלא שביד הלואה יכולת למחול זכות השמטת שביעית, א"כ שפיר זכה הלוקח בזה דמה מכר ראשון לשני כל זכות שתבוא לידו ושפיר טוענין ליה.

אלא שהוסיף שם, שלפי מה שהביא כאן בהלכה י' בשם החתם סופר שאסור להתנות תנאי שלא תשמיטנו בשביעית ועובר על הלאו דהשמיר לך וגו', א"כ בודאי יש לומר דלא טוענין ליה שעשה דבר האסור.

⁴ עיין בספר שמיטת כספים ופרוזבול לג"ר צבי כהן זצ"ל אות רמה' באריכות בכל דין תנאי בהלואה ובהערות שם, ובעיקר באות שו' בנוגע לדברי החתם סופר שאין לעשות כזה תנאי.

כולל שישי שבת "שיח יצחק"
בראשות הגאון ר' ישעיהו לוינשטיין שליט"א
נתייסד לזכות לרפואתה השלימה של האשה
רחל לאה בת יהודית חנה
ע"פ עצת וברכתו של הגאון הגדול
הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

גיליונות עזרת השמיטה

שע"י קונטרס עזרת אליעזר
רמב"ם פרק ט' הלכה ח - י

שאינו משלם ודוחה למלוה עד לאחר שביעית אף שאינו כופר אטו
נימא דיהא בזה דינא דגרמי, וכו' וע"ש במכתב.

התחייבות חדשה מצד הלוה, הוא הדין כאשר התחייבות זו לא
היתה בשעת הלוואה.

ויש לעיין בדבריו שלא כולם סוברים שהביאור הוא מצד התחייב
חדשה וכפי שהאריך הביאור ההלכה לעיל, שלפי החזו"א זה גדר
אחר, ואולי לא יועיל שלא בשעת ההלוואה.

עצה למחול על זכות התורה שישמט החוב, כשחייב כסף לאנשים שומרי תורה ומצוות.

**באהלי שביעית גיליון 39 עמוד ט' הביאו בשם הגאון ר'
מנחם מנדל לובין שליט"א** שהביא את דברי החזו"א בביאור
דברי הרמב"ם בתנאי שלא תשמיטני בשביעית, שהחוב עצמו לא
משתמט כיון שמצות שמיטת כספים היא זכות שנתנה התורה
לטובת הלווה, וכיון שזהו זכותו הרי בידו למחול ולהסתלק מזכות
זו, וכשמתנה שלא תשמיטני שביעית כוונתו שמסתלק מזכותו
לשמט בשביעית ולא חל על זה שמיטת כספים.

ולפי"ז הוסיף, שמבואר בדברי החזו"א דגם אם לא יתנה על מנת
שלא תשמיטני בשביעית יכול הלווה לומר קודם ראש השנה
שמחול על הזכויות שנתנה לו התורה וממילא החוב לא ישמט,
לפי"ז מי שחייב חוב לאינו שומר תורה ומצוות שאינו עושה
פרויבול ואם לא יפרע לו את חובו המלוה יגבה חובו בעל כרחו
ויעבור על לאו דלא יגוש, ואם הלוה יפרע חובו מעצמו המלוה יבטל
מצות עשה ומר משמט אני, א"כ יש ללווה עצה לומר בערב ראש
השנה של שמינית שמוחל על זכות התורה שישמט החוב, ונמצא
שהחוב לא נשמט בשביעית ויוכל לפרוע החוב לכתחילה והמלוה
לא יצטרך לומר משמט אני. וע"ש עוד.

דינא דגרמי במאחר מלשלם חובו עד אחר השמיטה.

**באהלי שביעית גיליון 40 עמוד י' הביאו בשם הגאון ר'
ישראל אידלשטיין שליט"א** שדן במי שלא שילם חובו עד שעברה
עלו השביעית ועי"ז נשמט החוב, אמאי לא יתחייב משום גרמא
בנזיקין דחייב בדיני שמים, ואף דלא עשה שום מעשה ג"כ חייב
וע"ש ראייתו. וכתב דיש לומר דדין שמיטת כספים היא זכות
שיזכתה תורה ללווה, וכדמוכח מהא דמהני תנאי על מנת שלא
תשמיטני בשביעית דהוי דבר שבממון וניתן למחילה, ולכן לא שייך
לחייבו משום גרמי כיון דזהו זכותו של הלווה, דהתורה זיכתה לו
שיפקע חובו בשמיטה, ונהי דעשה שלא כדן במה שלא פרע לו
בזמנו, אבל מ"מ לא שייך לדון בזה חיוב גרמי כיון שהפקעת החוב
היא זכות שיזכתה לו התורה. וע"ש עוד.

**עיין באהלי שביעית גיליון 41 עמוד ג' במכתב תשובה
מהגאון הגדול ר' דוב לנדו שליט"א להגאון הגדול ר' אברהם
גניחובסקי זצוק"ל** שכתב "בענין הקושיא דכפירת מילוח שעברה
אח"כ עליה השביעית דיהא בה דין גרמי לסוברים דכפרנית
משמטת, הנה גם בלא כפירה כמדומה דיש דון בזה, והיינו במי